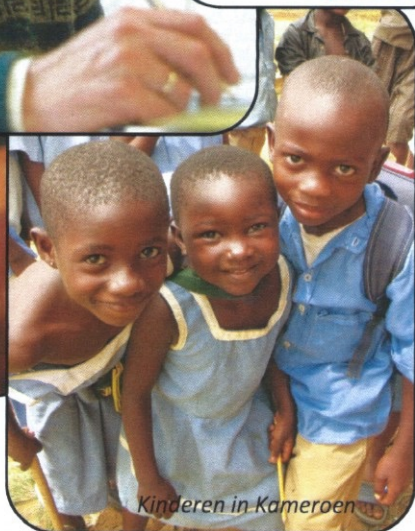
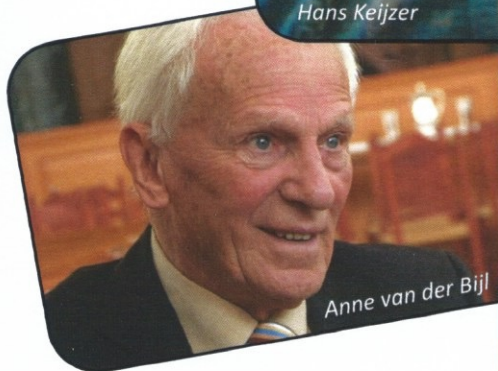
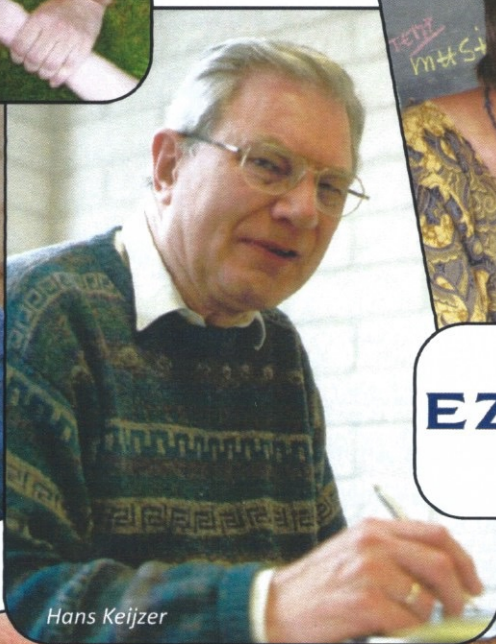

Een terugblik op 65 jaar evangelische zending

door Hans L.J. Keijzer

Een canon van tien opvallende zendinggebeurtenissen sinds 1945

I

1946: Youth for Christ-rallies

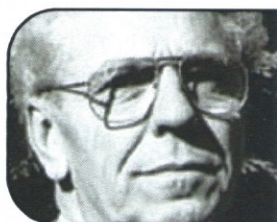
Vanuit Canada kwamen drie evangelisten van *Youth for Christ* (YfC) naar Nederland, waaronder *Don de Vos*, van Nederlandse afkomst. Zij introduceerden zogenaamde *YfC-rallies* (*massale jongerenbijeenkomsten. Red.*), die als een bom insloegen. Vooral jongeren waren enthousiast. Alleen al omdat deze vorm van evangelisatie vanuit het populaire Noord-Amerika kwam, maar ook omdat er duidelijk werd aangedrongen om ‘een beslissing voor Jezus Christus’ te nemen. Dat was nieuw! Het *parakerkelijke* karakter van deze YfC-beweging botste nogal eens met traditioneel gestructureerd kerkelijk jeugdwerk. Uit deze nieuwe vorm van evangelisatie ontstond ook behoefte aan zending en internationaal diaconaat. Enkele jongeren die bij YfC of soortgelijke organisaties – zoals *De Navigators* en de *Pinksterjeugdbeweging* - tot geloof gekomen waren, trokken naar buitenlandse bijbelscholen. Nederland bood daarvoor geen optie, tenzij men bereid was hier het lange traject van een kerkelijke theologische opleiding te volgen. De

wegtrekkers kwamen onder meer terecht bij *Beatenberg* in Zwitserland, *Moody Bible Institute* in Chicago, *Bijbel Instituut België* in Brussel of *Wiedenest* in Duitsland. Sommigen - niet allen - die daar na twee of drie jaar hun diploma behaalden, werden zendeling, meestal bij een interdenominale evangelische zending.

II

1946-1970: samenwerking en pinksterbeweging

Sommige jongeren kregen hun zendingsroeping op *Het Brandpunt* te Doorn. Na het vertrek van het overzeese YfC-team trachtte directeur Jan Kits de ontstane evangelische beweging onder jongeren te kanaliseren onder de naam *Jong Nederland voor Christus*. In de jaren '60 organiseerde hij op Hemelvaartsdag een zendingsconferentie, de WereldWijde Zendings Dag (WWZD). Daar kregen diverse zendingswerkers bekendheid. Kits' schoonzoon *George Brucks* startte de zendingsorganisatie *Europese Evangelische Zending* (EEZ, nu ECM). Op *De Hooge Paaschberg* te Ede, waar YfC-fulltimer *Dick Lugthart* directeur was, werden eveneens evangelische conferenties gehouden, vaak met een buitenlander als spreker. Veel aandacht ging uit naar landen als India (*Bakht Singh*) en de vervolgde kerk in China. Dat leidde tot een gebedsgroep voor China (met o.a. Rob Matzken) en de uitgifte van boeken van *Watchman Nee*,

George Brucks

die samen met *Wang Ming Dao* en *Alan Yuan* de steunpilaren waren onder de huisgemeentebeweging in China. Daar en ook elders ontstonden Nederlandse takken van internationale zendingsorganisaties: de *Overzeese Zendings Gemeenschap* (voorheen China Inland Mission, nu OMF-International), *World Evangelical Crusade* (nu *Wereld Evangelisatie voor Christus*), *Christian Literature Crusade* (nu *Christelijke Lectuur Centra*), *Operatie Mobilisatie*, *Trans World Radio*, *Gospel Recordings*, *Africa Inland Mission*, *Zending en Gemeente* en anderen. De *Nederlandse Gemeenschap voor Wereldevangelisatie* nam de zorg en vertegenwoordiging op zich van Nederlanders die in dienst kwamen bij buitenlandse zendingen die geen Nederlandse afdeling wilden of konden oprichten.

William Könemann, zending van Christian and Missionary Alliance kon na gevangenschap in een Jappenkamp een nieuwe zendingsperiode in de tropen fysiek niet aan. Hij bad de Heer dat in zijn plaats tien Nederlanders naar het veld zouden vertrekken en hij vond ze. De meesten dienden - vaak jarenlang - op Papua New Guinea. Ook de CAMA Zending belegde op Hemelvaartsdag een zendingsdag, in Rotterdam. Er ontstonden diverse samenwerkingsverbanden van de nieuwe zendingen. Bijvoorbeeld van *Wycliffe Bijbelvertalers*, *Trans World Radio*, *Gospel Recordings* en de *Stichting Hand* die gezamenlijk confereerden op *De Pietersberg* en in *Woudschoten*. De CAMA betrok *Het Blauwe Dak* in Wassenaar. Daar kwamen enkele keren een paar honderd jongeren in aanraking met zending in Afrika, Indonesië en Latijns Amerika. Uit het bijbelstudiewerk van *Sidney Wilson* ontstond de stichting *Verdieping & Activering*. Vanuit haar 'Dreimädelhaus' in

Hilversum werden reizen georganiseerd naar het Oostblok, Oostenrijk en Israël. Diverse deelnemers kregen onderweg een zendingsroeping. Eén van hen was *Anne van der Bijl*, stichter van *De Akker is de Wereld* (nu Open Doors). Anderen waren *Herman en Els ter Welle*, die in Soest kinderwerk *In de Ruimte* startten. Zo werd in de jaren '60 de tijd rijp voor een duidelijker gestructureerd samen-werkingsverband. Vooral YfC-fulltimer *Leo Pasman* en *Corrie ten Boom* – ‘zwerfster voor God’ – drongen daarop aan.

v.l.n.r.: *Sidney Wilson, Corrie ten Boom, lam Yeeveratnam, Hermann Zaiss, T.L. Osborn*

In deze periode deden evangelischen onderling nogal eens moeilijk over Persoon en werk van de Heilige Geest. Die verlegenheid blijkt onder meer al door die éne magere zin uit de geloofsbelijdenis: “Ik geloof in de Heilige Geest.” Kracht van Omhoog (Gorinchem) deed verslag van de uitwijzing uit ons land van de Indiase pinksterprediker *Lam Yeevarathnam*. Samenkomsten in de beginjaren '50 met de Duitse industrieel *Hermann Zaiss* – uitgenodigd door directeur *Stroethoff* van *Heil des Volks* – trokken talloze bezoekers die hoopten op wonderen van genezing. De Amerikaanse pinksterprediker *Osborne* sprak in stromende regen op het Malieveld in Den Haag voor duizenden bezoekers. Al die evenementen brachten pennen en tongen in beweging. Tenslotte deed ook Nederland mee aan *Euro*

'70: *Billy Graham* sprak in Dortmund en met hulp van Philips werden die samenkomsten zicht- en hoorbaar in onder meer Hilversum. Toen het Hollandse comité moeite had met de organisatie daarvan, vroeg ze *Peter Vlug* om raad. Hij had veel ervaring in de organisatie van de pinkstercampagnes bij Stichting *Opwekking*. Vanaf dat moment begon over en weer het wantrouwen tussen pro- en anti-pinksteren te smelten.

III

1970-1973: oprichting EZA

Zowel broeder *Kits* in Doorn als de leiding van *CAMA Zending* zagen in dat gescheiden optrekken van de zendingsdagen op Hemelvaartsdag niet meer te verdedigen was. Het werd één Wereldwijde Zendingsdag, die veel bezoekers trok in bekende zalen te Den Haag, Rotterdam of Utrecht. Het comité WWZD nodigde vertegenwoordigers van 23 evangelische zendingsorganisaties uit voor vergaderingen in Ede, Wassenaar, Utrecht en Driebergen. Ze stelden statuten op voor de oprichting van twee stichtingen: de *Evangelische Zendings Alliantie* (EZA) en *TEAR Fund Nederland*.

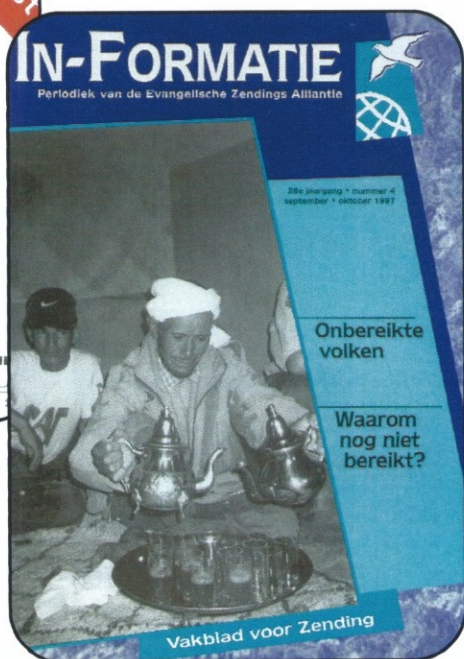
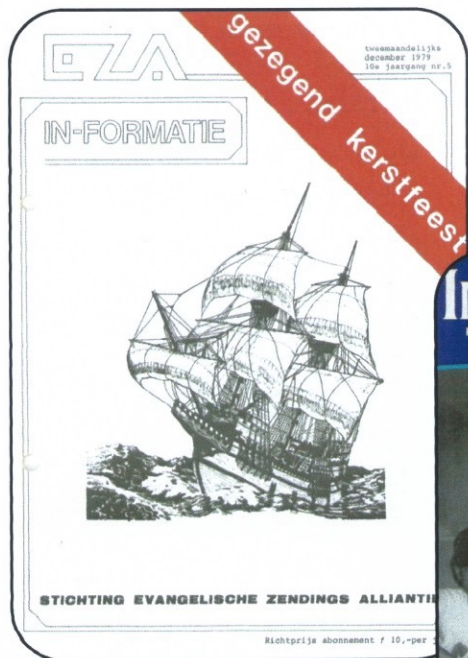
De broeders *Leo Pasma*n, *Leendert Vellekoop*, *Huib Mojet* en *Hans Keijzer* gingen ermee naar notaris Velema, die de zaak rond maakte. Zo kon op Hemelvaartsdag 1973 in het Beatrixgebouw te Utrecht de eerste WWZD van de kersverse stichting Evangelische Zendingsalliantie gehouden worden met *George Verwer* (OM) als hoofdspreker. *Meindert Leerling* maakte er een mooie tv-reportage van voor de Evangelische Omroep.

De EZA vertegenwoordigde bij haar start 250 zendelingen. Deze werkers waren uitgegaan – zo was hun geleerd - in het geloof dat “God naar Zijn rijkdom in al hun behoeften heerlijk zou voorzien in Christus Jezus” (Filippenzen 4:19). Gelovigen in hun thuisland die hen laten uitgaan hebben eveneens een aandeel in deze ‘geloofszending’. Dat inzicht bestaat al vanaf Antiochië, zoals Handelingen 13 leert. De oprichters van en deelnemers aan de EZA stond voor ogen zich samen sterk te maken voor behartiging van de belangen van de werkers op het zendingsveld, in en buiten Nederland. De EZA biedt deelnemers hulp bij de zorg voor verzekeringen ingeval van ziekte en ouderdom, en ook de betaling van premies voor sociale voorzieningen werd geregeld. Ze geeft voorlichting en heeft contacten met overheidsinstanties en zusterorganisaties. Al vóór 1973 werd door CAMA-directeur *Adriaan Stringer* in Wassenaar een periodiek met de naam *Bulletin* gestencild. Het was bedoeld als groet van de steeds nauwer samenwerkende evangelische zendingsvrienden in Nederland naar de werkers overzee. Na verschillende naams- en gedaanteveranderingen is dit uitgegroeid tot het kwartaalmagazine *Zending Nú* van de EZA. Daarnaast is ook de website van de EZA vandaag niet meer weg te denken.

IV

Hulp en ontwikkelingswerk

Gelijktijdig met de EZA werd ook TEAR Fund opgericht en tijdens die WWZD in 1973 gepresenteerd. Uiteraard was de

collecte bestemd voor een TEAR Fund-project. *Drs. Jan van Barneveld* was de eerste directeur. Deze diaconale arm van de EZA stelde op de overtuiging dat verkondiging van het Evangelie wereldwijd gepaard gaat met daden van gerechtigheid. *Rev. George Hoffman*, directeur van TEAR Fund Engeland, gaf toestemming om ook in Nederland de naam TEAR Fund te gebruiken. Vóór de oprichting wees hij op de basis van hulp en ontwikkelingswerk vanuit evangelisch perspectief: “Laat zo uw licht schijnen voor de mensen, opdat zij uw goede werken zien en uw Vader, die in de hemelen is, verheerlijken” (Mattheüs 5:16).

Aanvankelijk streefde de EZA naar een eigen vertegenwoordiging bij de overheid voor wat betreft subsidiëring van ontwikkelingsprojecten van haar deelnemers. Ze benadrukte het eigen evangelische en niet-politieke karakter van haar deelnemers. Het betrokken ministerie wees dat af. EZA moest maar samenwerking zoeken met *ICCO*, die protestantse organisaties vertegenwoordigde, naast een katholieke en een humanistische organisatie. EZA kon diverse politiek-maatschappelijke geloofsthema's van de toenmalige oecumenische beweging in binnen- en buitenland niet delen, maar noodgedwongen schikte ze zich. Ze kreeg een stem in het *ICCO*-bestuur. TEAR Fund nam naderhand deel aan *OCHIN*: Overlegorgaan van Christelijke Hulporganisaties In Nederland. Later zou daaruit het bredere '*Prisma*' ontstaan. Tegenwoordig werkt de EZA met Prisma en *ICCO/Kerk in Actie* in een samenwerkingsverband met de EO waar het gaat om de beoordeling en evaluatie van de zendings- en hulpverleningsprojecten die in aanmerking komen voor de door EO-Metterdaad ingezamelde gelden.

V

Guntersteinoverleg

Begin jaren '70 dienden enkele evangelische zendingsorganisaties bij *Wilde Ganzen* in Hilversum verzoeken in om op radio en tv voor hun projecten geld te vragen aan luisteraars en kijkers. Voorzitter Timmer van Wilde Ganzen kende hen niet en regelde kennismakingsbijeenkomsten in ridderhofstad Gunterstein in Breukelen. Aan dit *Gunterstein-beraad* namen vertegenwoordigers deel van EZA, de *Nederlandse Zendings-raad* (NZR), de zendingsbureaus van Oegstgeest (Nederlands Hervormd) en Leusden (Gereformeerde kerken), het Nederlands Bijbelgenootschap (NBG) en gastheer Jhr. Quarles van Ufford. NBG-directeur dr. Arie de Kuiper zat het overleg voor. In 1979 schreef *Jan J. van Capelleveen* (NBG) over dit beraad voor een wijder publiek het boek *Overleg Onderweg – Kerkelijke zending en Geloofszending*. EZA en NZR belegden tweemaal een besloten conferentie in Lage Vuursche. Ook kreeg een EZA-delegatie een uitnodiging voor een kennismakings-bijeenkomst in Leusden met de zendings-deputaten en stafleden van de Gereformeerde Kerken. Aanvankelijk moest men van beide kanten – kerkelijke zending en geloofszending – wel aan elkaar wennen. Gaandeweg werden de betrekking-en tussen NZR en EZA hartelijker en inniger. Dat kwam mede doordat leden van traditionele kerken in dienst traden bij geloofszendingen die deelnemers waren van de EZA. Diverse van deze deelnemers zijn intussen bij de NZR aangesloten en zelfs in

het bestuur vertegenwoordigd. Waar mogelijk werken NZR en EZA nu samen, bijvoorbeeld bij het beleggen van conferenties. Na 20 jaar stierf het Guntersteinoverleg een natuurlijke dood.

VI

1990: EZA-kantoor in Terschuur

Gaandeweg groeide de EZA. Mede door toename van vrijwilligers die thuis de ziektekostenverzekering van zendingswerkers verzorgden, werd de behoefte aan een centraal adres voor de EZA steeds sterker. Op meerdere adressen in Nederland werd het secretariaat en de afdeling verzekeringen van de EZA draaiende gehouden. Eind 1990 gaf het bestuur het groene licht aan de algemeen secretaris om centraal in het land kantoorruimte te huren. Na een tip vanuit de *CBMC* bleek bij de *Zonne-Ei-Farm* onder directie van *Gert van Putten* in Terschuur een gloednieuwe kantoorruimte beschikbaar te zijn, tegen een redelijke prijs. In november 1990 trokken zowel *Henk van Boxtel* (verzekeringszaken) en Hans Keijzer (algemene zaken) daar in, beiden als parttimers voor twee dagen in de week. Vooral de verhuizing van afdeling verzekeringen van verschillende adressen naar Terschuur had de nodige voeten in de aarde. Henk kreeg assistentie van vrijwilligers Herman de Regt en Henk Huibers. Nel Zwart kwam Hans helpen en het echtpaar Arie en Riet Brouwer kwam een dag per week assisteren. Het werk groeide en al spoedig bleek dat er meer professionals

in dienst moesten komen. Anne Marijke Soesman, Thea van den Hengel en Elisa Slager kwamen op de loonlijst en toen Hans Keijzer eind 1996 met pensioen ging, werkten er 6 beroepskrachten en 12 vrijwilligers voor de EZA in Terschuur.

Hans Keijzer en zuster Anne Wind

Hans Keijzer op EZA-dag 1991

VII

1978: Heroprichting Evangelische Alliantie

In de jaren '70 ontstond behoefte aan theologische door-
denking van de diaconale en sociale taak van evangelische
christenen. Supporters van TEARfund stelden vragen aan het
EZA-bestuur over wat toen bekend was als 'Social Gospel'. Is
het waar dat – zoals destijds soms gesteld werd – 'de armen
in de wereld zonder meer kinderen van God zijn?' De EZA
vroeg ds. Wim Bouw en enkele anderen om raad. Die
theologische werkgroep onderkende dat niet enkel zendings-
vrienden zich moesten bezinnen. Ze gaven een 'Appèl' uit
over een aspect van de Heilige Geest en stelden dat er sterke
behoefte was aan een samenwerkingsverband voor heel
evangelisch Nederland. Als vrucht van het Reveil was in 1846
een *Evangelische Alliantie* gesticht, maar die ging in de jaren
'20 ter ziele. Na diverse voorbereidende bijeenkomsten –
onder meer in Amersfoort en Driebergen – kon in 1978
worden overgegaan tot heroprichting van de stichting
Evangelische Alliantie. Tot een duidelijke uitspraak van die
theologische commissie is het nooit gekomen. Bij TEARfund
heeft dat helaas geleid tot een crisis in de begin jaren '80.
Gelukkig kwamen er in internationaal verband over de
sociale verplichtingen van 'evangelicals' gaandeweg steeds
meer richtlijnen. Verhitte discussies over de in de jaren '60
vooral in oecumenische kringen levende gedachten aangaan-
de het politiek geladen 'Social Gospel' zijn tegenwoordig

nauwelijks nog gaande. De groeiende EA in Nederland is nu op breed terrein bezig met onderwerpen als toerusting, jeugd en jongeren, kerk in de stad en eenheid in waarheid en liefde.

VIII

1966-2010: internationale evangelische conferenties

In het Westen voltrok zich eind jaren '60 een cultuuromslag. Materialisme, marxisme, existentialisme, dieptepsychologie en feminisme spraken talloze babyboomers aan. Conservatieve politici kregen het moeilijk en ook in de theologie werd de cultuuromslag zichtbaar. In 1966 kwamen op uitnodiging van *dr. Billy Graham* bijbelgetrouwe christenen in Berlijn bijeen. Ze waren ongerust over horizontale zendingsopvattingen bij de Wereldraad van Kerken. De algemene vergadering van de Wereldraad in 1968 in Uppsala bevestigde hun gelijk. De evangelicals van *Berlijn* bouwden versneld onderlinge bruggen, die in 1974 leidden tot het eerste *Lausannecongres*. Drieduizend deelnemers ondertekenden de *Verklaring* (ook wel: *Verbintenis*) van *Lausanne*, die onder leiding van *dr. John Stott* was opgesteld. Dat congres is gebleken katalysator te zijn voor versnelde uitvoering van de opdracht tot wereldzending, zoals verwoord in Mattheüs 28. Aanvullende verklaringen volgden tijdens congressen in Chicago, Singapore en in 1989 het Lausanne II congres in Manilla.

De missiologen *dr. Ralph D. Winter* en *Steven C. Hawthorne*

John Stott

gaven met hulp van tientallen anderen een 'reader' uit met bijdragen van sprekers die tijdens deze internationale evangelische congressen bijdragen leverden. Hun boek *'Perspectives on the World Christian Movement'* wordt nog steeds wereldwijd door duizenden studenten, theologen, zendingen en evangelisten als handboek bestudeerd en geraadpleegd. De wereldevangelisatie werd ook

nog op een andere manier in Amsterdam bevorderd. De *Billy Graham Evangelistic Association* (BGEA) belegde in 1983, 1986 en 2000 congressen in Amsterdam voor 'itinerant evangelists'. De capaciteit bleef beperkt tot maximaal 10.000 deelnemers per keer, maar de BGEA beschikte steeds over een groslijst van 40.000 kandidaten die voor uitnodiging in aanmerking zouden kunnen komen. Veel Nederlandse organisaties uit de sfeer van EA en EZA waren bij die congressen betrokken.

Billy Graham

IX

Vanaf 1983 TEMA in Nederland: jongerenzendingsconferenties

Een comité van studenten op Europese bijbelscholen richtten in 1975 onder leiding van de Zwitser Eric Gay TEMA op, *The Evangelical Missionary Alliance*. Tweemaal belegden ze een meerdaagse conferentie in Lausanne om jongeren uit heel Europa voor te lichten over zending. TEMA was de Europese tegenhanger van de in de Verenigde Staten al langer bestaande *Urbana Conventions* van InterVarsity. De accommodatie in Lausanne bleek te klein om het groeiende aantal deelnemers te herbergen en ook was Zwitserland nogal duur voor jongelui met een smalle beurs. In 1983 kwam het congres naar Nederland. Eerst in Utrecht, later in Zuidlaren. Duizenden jongelui bevolkten de hallen – bijna 8.000 jongeren sliepen er in de Jaarbeurs te Utrecht! Tallozen van hen werden later zendeling. Helaas moest TEMA na vier congressen om financiële redenen stoppen, met achterlating van een tekort. Pas in de zomer van 2009 kwam er in Duitsland onder een andere naam weer een zendingscongres voor Europese jongeren. De bedoeling is vanaf 2011 weer een driejaarlijks congres rond de jaarwisseling te doen plaatsvinden.

X

Europese en wereldwijde verbanden

Vanaf 1975 nam EZA vrijwel elk jaar deel aan overleg met Europese zusterorganisaties. Vooral Engeland – met wat nu *Global Connections* (GC) heet – was EZA ten voorbeeld. De bezoeken aan haar jaarlijkse conferenties waren inspirerend. Ook met de Duitse EZA (AEM) in Korntal groeiden de contacten. Andere landen stuurden eveneens vertegenwoordigers naar GC, AEM, TEMA en de congressen van BGEA. Daaruit ontstond een verband van Europese EZA's: de *European Evangelical Missionary Alliance* (EEMA). Nederland heeft daarvan enkele jaren het secretariaat gevoerd. Europa staat echter niet op zichzelf. De World Evangelical Fellowship (WEF) – nu omgedoopt tot *World Evangelical Alliance* (WEA) – heeft diverse commissies, waarvan de *Missions Commission* voor EZA het meest relevant is. De EZA is sinds 1987 in die internationale zendingscommissie vertegenwoordigd en heeft deelgenomen aan de congressen van de WEA. Indrukwekkend waren met name het eerste zendingscongres *COMIBAM* van en voor Latijns-Amerikaanse 'evangelicos' in Sao Paulo, Brazilië in 1988 en het eerste zendingscongres van en voor Aziatische evangelicals in 1990 in Seoul, Zuid Korea. Zonder in triomfalisme te vervallen moet geconstateerd worden dat overal in de wereld de evangelische zendingsbeweging en evangelische kerken groeien. De Heilige Geest heeft kennelijk haast. Jezus Christus zegt in Zijn rede over de

laatste dingen: “Dit Evangelie van het Koninkrijk zal in de gehele wereld gepredikt worden tot een getuigenis voor alle volken, en dan zal het einde gekomen zijn.” (Mattheüs 24:14).

Kantoor Evangelische Zendingsalliantie in Terschuur.